

Svar på skriftligt spörsmål SSS 577/2022 rd

Svar på skriftligt spörsmål om att stoppa försvagningen av läs- och skrivfärdigheterna

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 577/2022 rd undertecknat av riksdagsledamot Eeva-Johanna Eloranta /sd:

Vilka åtgärder ämnar man snabbt vidta för att förhindra att finländarnas allt svagare läs- och skrivfärdigheter försvagas ytterligare?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Läsfärdigheten och dess utveckling är förknippade med många individuella faktorer samt socioekonomiska, sociala och kulturella faktorer. Utbildningen erbjuder kontinuerlig utveckling av läsfärdigheten från småbarnspedagogiken till högskolenivå. Enligt internationella undersökningar (t.ex. PISA) har läsfärdigheten och dess utveckling särskilt samband med familjebakgrund, läsning på fritiden, ålder och utbildningsnivå. Enligt forskningsresultat från de senaste åren är sänkningen av kompetensnivån störst bland barn med utmanande bakgrund. Nedgången framhävs särskilt bland pojkar vars föräldrar endast har grundskoleexamen och vars kulturutövande hemma är obetydligt. Undersökningar visar att god läsfärdighet främjas av en tidig utveckling av läsintresse. Föräldrarnas betydelse för barnets läsfärdighet är mest avgörande innan barnet lär sig läsa själv.

Liknande observationer har också gjorts i nationella undersökningar. En utvärdering av inlärningsresultaten i läroämnet modersmål och litteratur (lärokursen i finska språket och litteraturen) som Nationella centret för utbildningsutvärdering (Karvi) genomförde våren 2019 bland elever i årskurs 9 i den grundläggande utbildningen visar att det finns problem med läsfärdigheten och att det till exempel förekommer skillnader i flickors och pojkars läsfärdighet. Enligt utvärderingen har niondeklassarnas tolkning av litteratur och begreppshantering försvagats något sedan 2014. Å andra sidan har inställningen till skrivande blivit något bättre. Det är särskilt viktigt att notera att läs- och skrivfärdigheten utvecklas samtidigt.

I den utbildningspolitiska redogörelsen som riksdagen godkänt föreslogs en kraftig satsning på att utveckla läsfärdigheten. I redogörelsen föreslogs att åtgärder som främjar de grundläggande färdigheterna stärks inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt att tillräckliga grundläggande färdigheter säkerställs för alla elever. Även främ-

jande av kritisk läsfärdighet nämndes som rekommendation. Utöver dessa föreslogs det i redogörelsen att finansieringen av positiv särbehandling, det vill säga det så kallade jämlikhetsunderstödet, ska etableras. Åtgärder som bidrar till att dessa mål förverkligas främjar i hög grad utvecklingen av läsfärdigheten.

Under de senaste åren har mycket gjorts för att stödja läs- och skrivfärdigheterna. Främjandet av läsfärdigheten förutsätter långsiktig verksamhet och resurser. Utbildningsstyrelsens grunder för läroplanerna möjliggör systematisk utveckling av läsfärdigheten. Reformen av grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) och grunderna för gymnasiet läroplaner (2015 och 2019) har stött läsfärdigheten på ett nytt sätt. I grunderna ses läsfärdighet i stor utsträckning som så kallad multilitteracitet som utvecklas i allt lärande och i olika läroämnen. Multilitteraciteten främjas också av den språkmedvetenhet som nämns som princip för verksamhetskulturen i båda grunderna.

Den nya läroplanen för läroämnet modersmål och litteratur i gymnasiet stöder på ett mångsidigt sätt färdigheter i att tolka och producera olika texter samt kommunikationsfärdigheter. Av de 12 studiepoäng som ingår i de obligatoriska studierna i läroämnet fokuserar 10 på färdigheter i att tolka texter och skriva samt studera litteratur, och två studiepoäng på kommunikationsfärdigheter. I de obligatoriska studierna i modersmål och litteratur läser man minst åtta verk i sin helhet, varav ett är en faktabok. Utbildningsstyrelsen har stött ibruktagandet av läroplanerna genom att 2018 och 2019 bevilja cirka 5 miljoner euro i finansiering till undervisningsväsendets personalutbildning för utbildningsprojekt som främjar läs- och skrivfärdigheten.

Utbildningsstyrelsen har också förnyat kriterierna för slutbedömningen i den grundläggande utbildningen som togs i bruk i början av läsåret 2021–2022. Syftet med de preciserade kriterierna är att öka jämlikheten i bedömningen och jämförbarheten mellan vitsord samt samtidigt bättre än tidigare identifiera elever som behöver stöd. Stöd för inläringen på olika skolstadier är också viktigt med tanke på utvecklingen av läs- och skrivfärdigheterna.

Som en del av regeringens utvecklingsprogram Utbildning för alla, som syftar till att förbättra kvaliteten och jämlikheten inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen, har man i fråga om läsfärdighet stärkt barnens språkliga utveckling och ett jämlikt lärande av digitala färdigheter. Målet har varit att stärka läsfärdigheten hos barn inom småbarnspedagogiken, stöda läskulturen och se till att alla barn får det stöd de behöver för att lära sig läsa.

Undervisnings- och kulturministeriet har 2020 beviljat nästan fyra miljoner euro i understöd för att stärka läskulturen och läsfärdigheten. De treåriga understöden riktades till småbarnspedagogiken samt förskole- och nybörjarundervisningen. Syftet med specialunderstödet har varit att främja barns och ungas läsfärdighet, läslust och läsintresse genom att göra inlärningsmiljöerna mångsidi-

gare i daghemmen och i nybörjarundervisningen, främja samarbetet mellan biblioteken och hemmen samt differentiera undervisningen. Målet har varit att läsning redan i ett tidigt skede ska bli en livslång hobby för så många barn som möjligt.

Undervisnings- och kulturministeriet har 2021 beviljat 4,9 miljoner euro i statligt specialunderstöd för åtgärder som stärker läsfärdigheten och läskulturen i högstadieskolorna inom den grundläggande utbildningen 2021–2022. Med understödet stöder man uppnåendet av tillräcklig läsfärdighet för att kunna vara aktiv i samhället för elever med ett främmande språk som modersmål och elever som har svagare läsfärdighet.

År 2020 grundades utvecklingsprogrammet Nylitteracitet för att stödja jämlik utveckling av barns och ungas digitala färdigheter. Utvecklingsprogrammet är en del av programmet Utbildning för alla. I utvecklingsprogrammet har man för småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen utarbetat beskrivningar av god pedagogisk verksamhet för färdigheter i informations- och kommunikationsteknik (IKT-färdigheter), mediäläskunnighet och programmeringskompetens. På motsvarande sätt har beskrivningar av IKT-färdigheter, mediäläsfärdighet och programmeringskompetens för olika årskurshelheter beretts för den grundläggande utbildningen. Programmets mål för 2021–2022 har varit att stöda utnyttjandet av beskrivningarna inom småbarnspedagogiken och i undervisningssituationer, producera och sammanställa läromaterial som stöder undervisningen i innehållet samt utvärdera effekterna av programmets åtgärder.

Det nationella läskunnighetsforumets arbete som inleddes av undervisnings- och kulturministeriet 2017 resulterade i Läsrörelsen, som bland annat möjliggjorde finansiering av nätverken inom En läsande kommun. År 2021 utarbetades den nationella läskunnighetsstrategin 2030 som stöd för läskunnighetsarbetet under ledning av Läsrörelsen. Den innehåller konkreta mål och åtgärder för att stärka mångsidig läskunnighet hos personer i alla åldrar. För att utveckla läsfärdigheten behövs många åtgärder och stödtjänster som måste utvecklas både nationellt och lokalt. Det läsfärdighetsarbete som utförs av olika aktörer måste också identifieras och samarbetet stärkas.

Utifrån strategin har det nationella läskunnighetsprogrammet fram till 2030 inletts, och det synliggör det nuvarande arbete som görs för läskunnigheten. Till läskunnighetsprogrammet hör i första skedet införande och koordinering av modellen Läsande skola i grundskolorna samt pilotprojektet Läsande småbarnspedagogik. Läsrörelsen har identifierat att det i synnerhet krävs särskilt stöd för att främja läsning på andra stadiet.

Kunskapsmålen i examensdelen Kommunikations- och interaktionsfärdigheter i yrkesinriktade grundexamina innehåller färdigheter i målinriktad kommunikation i olika situationer och för olika målgrupper. Till kommunikationsfärdigheterna hör också att agera i samarbets- och grupsituationer samt språkets och interaktionens betydelse i arbetslivet och samhället. Dessutom innehåller målen för kunnandet kunskaper i att producera och tolka texter samt i kritisk informationsökning.

Förutom examensdelen kommunikations- och interaktionsfärdigheter i de yrkesinriktade grund-examina ingår färdigheter i kommunikation och interaktion i de yrkesinriktade examensdelarna enligt bransch och arbetslivets behov.

Lagen om yrkesutbildning (531/2017, 63 §) innehåller bestämmelser om studier som stöder studiefärdigheterna. Utöver det som anges i examensgrunderna kan det, som en del av examensutbildningen, ordnas studier som stöder studiefärdigheterna. Studier som stöder studiefärdigheterna kan ordnas till exempel i matematik, finska, informationsteknik eller främmande språk. Syftet med dessa studier är att den studerande ska förvärva sådant kunnande som baserar sig på de individuella behoven och som ger honom eller henne förutsättningar att delta i examensutbildning och visa sitt kunnande genom yrkesprov eller på något annat sätt. Dessa studier planeras individuellt enligt den studerandes behov. De överenskomna studierna antecknas i den personliga utvecklingsplanen för kunnandet (PUK). Utbildningsanordnaren får förhöjd finansiering för studier som stöder studiefärdigheterna när över hälften av studierna tidsmässigt utgörs av sådana studier.

Undervisnings- och kulturministeriet har 2022 beviljat en strategisk finansiering på nästan 3,5 miljoner euro för utveckling av studier som stöder studiefärdigheterna till ett omfattande nätverksprojekt för anordnare av yrkesutbildning som koordineras av Åbo stad. Målet med projektet är att planera och genomföra en utbildningshelhet för studier som stöder studiefärdigheterna för alla anordnare av yrkesutbildning.

Lärarna har en viktig roll i utvecklingen av läsfärdigheten. Bestämmelser om behörighet för klasslärare finns i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998). Behörig att ge klassundervisning är den som har avlagt pedagogie magisterexamen, har slutfört sådana studier omfattande minst 60 studiepoäng inom de olika ämnen och ämneshelheter som undervisas i grundskolan eller den grundläggande utbildningen samt pedagogiska studier för lärare omfattande minst 60 studiepoäng. Behörig att ge klassundervisning är också den som har behörighet att ge ämnesundervisning i grundläggande utbildning och som har fullgjort studierna inom de olika ämnen och ämneshelheter som undervisas i grundskolan. Syftet med dessa studier är att ge yrkesfärdigheter för undervisning i ämnen som är gemensamma för alla och som ingår i den grundläggande utbildningens lärokurs.

Strukturen och innehållet i lärarutbildningarna regleras inte genom lagstiftning i Finland. De autonoma högskolorna beslutar självständigt om innehållet i utbildningarna. På grund av den autonomi inom forskning och undervisning som tryggas i grundlagen kan undervisnings- och kulturministeriet inte ålägga universitetet att öka omfattningen av studierna i modersmål och litteratur i klasslärarutbildningarna.

Sedan 2016 har lärarutbildningen utvecklats forskningsbaserat genom ett omfattande samarbete mellan högskolorna och undervisningssektorns intressentgrupper vid Lärarutbildningsforumet

som inrättats av undervisnings- och kulturministeriet. Man har beslutat att förlänga Lärarutbildningsforumets nuvarande verksamhetsperiod till slutet av 2023. Lärarutbildningsforumet har förnyat utvecklingsprogrammet för lärarutbildningen så att det motsvarar 2020-talets behov. Programmet publicerades i maj. I det fäster man uppmärksamhet vid lärarnas kompetensbehov och lärarnas kontinuerliga lärande. I utvecklingsprogrammet betonas bland annat kompetensbaserat lärande och beaktande av arbetslivets behov när lärarutbildningarna utvecklas. Under hösten utarbetar Lärarutbildningsforumet en genomförandeplan för utvecklingsprogrammet. Inga separata anslag har anvisats för genomförandet av utvecklingsprogrammet.

Lärarutbildningsforumet fungerar som en samsamarbetsstruktur med hjälp av vilken de autonoma högskolorna kan hitta gemensamma lösningar även för de strukturella utvecklingsbehoven inom lärarutbildningen.

Utöver de lärarutbildningar som erbjuds vid universiteten ordnas även lärarutbildning vid fem yrkespedagogiska lärarhögskolor. De yrkespedagogiska lärarhögskolorna ordnar yrkespedagogisk lärarutbildning. Utbildningen riktar sig särskilt till lärare vid yrkesläroanstalter och yrkeshögskolor och till dem som ämnar arbeta med dessa uppgifter.

Undervisnings- och kulturministeriet har börjat bereda en noggrannare definition av målen för lärarregistret och en arkitekturbedömning i enlighet med detta. Beredningen av lärarregistret görs i samarbete med Utbildningsstyrelsen. Det slutliga beslutet om inrättande av lärarregistret fattas av nästa regering.

Helsingfors 29.11.2022

Undervisningsminister Li Andersson